

здійснювати як по валовій, так і товарної продукції, яка є кінцевою і робить вплив на результативні показники підприємства. Розрахунок продуктивності праці в порівнянних і поточних цінах тільки по валовій продукції має низку недоліків, оскільки у цій продукції міститься повторний рахунок зроблених витрат. Крім того, на неї впливає співвідношення живої і матеріалізованої праці. На нашу думку, для розрахунку продуктивності праці найбільш прийнятний показник обсягу чистої продукції, використання якого натомість валовій продукції дозволить виключити повторний рахунок матеріальних витрат і більш точно передати економію уречевленої праці. На практиці в сільськогосподарських підприємствах обчислюється величина: фактично реалізований або чистий дохід – валовий дохід [5, с. 33].

Висновки. Таким чином, для виправлення становища, що склалося в аграрному секторі економіки щодо управління трудовими ресурсами, доцільно вдосконалити організацію оплати праці, оскільки низькооплачувана праця буде знижувати трудову активність та рівень використання трудових ресурсів. Необхідно стимулювати працю тих працівників, які мають високий рівень кваліфікації, вищу освіту. Саме кваліфіко-

вані працівники – це найсуттєвіший фактор розвитку сільськогосподарського підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вітвицький В.В. Реформування трудових відносин в АПК / В.В. Вітвицький, В.В. Павленко // Вісник ХНУ. – 2001. – № 6. – С. 184-187.
2. Махсма М.Б. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навчальний посібник / М.Б. Махсма. – К. : Атака, 2005. – 304 с.
3. Наумко Ю.С. Кадровий потенціал села / Ю.С. Наумко // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА. – 2009. – Вип. № 21. – С. 125-130.
4. Рудченко І.В. Ринок праці у сільському господарстві / І.В. Рудченко // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2003. – № 4. – С. 192-196.
5. Холодов П.П. Эффективность использования трудовых ресурсов в сельском хозяйстве / П.П. Холодов // Экономика сельского хозяйства России. – 2006. – № 10. – С. 33.
6. Фіщук Н.Ю. Вплив демографічних чинників на відтворення трудового потенціалу села Вінницької області / Н.Ю. Фіщук // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2010. – № 3. – С. 140-148.
7. Шпикуляк О.Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 155-159.

УДК 37.013

Спивак Я.О.

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри управління навчальними закладами
Донбаського державного педагогічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

У статті зроблено логіко-теоретичний аналіз наукових джерел та узагальнення наукових підходів до досліджуваної проблеми, визначено сутність управлінської діяльності як у загальній системі шкільної освіти, так і, зокрема, початкової. Простежено механізми її оптимізації з метою розвитку педагогічної системи. Управління освітнім процесом у освітньому закладі визначено як цілеспрямовану взаємодію керуючої та керованої підсистем динамічної педагогічної системи, що характеризується націленістю на вирішення освітніх завдань, стійкою структурою й забезпечує її цілісність, ефективну реалізацію функцій та досягнення запланованого результату. У контексті змісту дослідження розглянуто також поняття «менеджмент шкільної освіти» як теорію й практику управління навчальним закладом, що передбачає створення умов для налагодження співробітництва, суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників педагогічного процесу з метою його розвитку як цілісної системи та індивідуально-творчого розвитку особистості дитини і педагога.

Ключові слова: управління, менеджмент, початкова ланка освіти, педагогічний, освітній процес, управлінська діяльність.

Спивак Я.О. ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ НАЧАЛЬНЫМ ОБРАЗОВАНИЕМ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

В статье сделан логико-теоретический анализ научных источников и обобщены научные подходы к исследуемой проблеме, определена сущность управленческой деятельности как в общей системе школьного образования, так и, в частности, начальной. Прослежены механизмы ее оптимизации с целью развития педагогической системы. Управление образовательным процессом в образовательном учреждении определено как целенаправленное взаимодействие управляющей и управляемой подсистем динамической педагогической системы, характеризующееся нацеленностью на решение образовательных задач, устойчивой структурой и обеспечивающее ее целостность, эффективную реализацию функций и достижения запланированного результата. В контексте содержания исследования рассмотрено понятие «менеджмент школьного образования» как теорию и практику управления учебным заведением, которая предусматривает создание условий для налаживания сотрудничества, субъект-субъектного взаимодействия участников педагогического процесса с целью его развития как целостной системы и индивидуального-творческого развития личности ребенка и педагога.

Ключевые слова: управление, менеджмент, начальное звено образования, педагогический, образовательный процесс, управленческая деятельность.

Spivak Y.O. THE PECULIARITIES OF PRIMARY EDUCATION IN MODERN SCHOOL

The article made the logical-theoretical analysis of scientific literature and summarize the scientific approach to the research problem, defined the essence of management activities in the general school system and, in particular, initial. It traces its optimization mechanisms for the development of the educational system. Management of educational process in educational institution is defined as the purposeful interaction manage and control subsystems of dynamic educational system characterized aimed at solving educational problems, a stable structure, and ensures its integrity, the effective implementation of the functions and achieve planned results. In the context of the content of the study also examined the concept of management of school education - as the theory and practice of management of the institution, which provides for the creation of conditions for cooperation, subject - subject interaction of participants of educational process with a view to its development as an integrated system, and individual creative development of the child and the teacher.

Keywords: administration, management, initial levels of education, pedagogical, educational process management activities.

Постановка проблеми. Для системи освіти в Україні та й для світового освітянського простору притаманні сьогодні пошуки нового сенсу педагогічного управління та педагогічної діяльності, які ґрунтуються на принципово нових засадах. Сучасні модернізаційні процеси у вітчизняній освіті зорієнтовані на формування якісно нової системи освітнього менеджменту з урахуванням міжнародного досвіду й специфіки економічних та соціокультурних умов, що вимагає суттєвих змістових, структурних, організаційних перебудов, постійного пошуку нових технологій управління якістю роботи навчальних закладів різних типів і форм власності.

Ускладнення змісту початкової освіти, зорієнтованої на розвиток цілісної, життєво компетентної особистості дитини, самого педагога й, відповідно, функцій і умов діяльності сучасного навчального закладу потребують принципових змін в організаційному та технологічному аспектах сучасного стилю управління, який, на жаль, зберігає певною мірою авторитаризм у прийнятті управлінських рішень щодо відбору та реалізації змісту, вибору моделей організації освітнього процесу. Причинами є інерційність педагогічного мислення, відсутність гнучкості, креативності у прийнятті управлінських рішень значної кількості керівників, що гальмує інноваційні процеси не лише у початковій ланці освіти, а й освітній галузі загалом. Отже, постає проблема пошуку ефективних технологій управління освітнім процесом початкової школи для оновлення всіх аспектів її діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея вдосконалення змісту початкової освіти зумовлена концептуальними положеннями Базового компонента початкової освіти й має глибоке методологічне та психолого-педагогічне підґрунтя.

Проблеми управління освітою торкалися у своїх роботах Й. Герbart, А. Дістервеґ, Я. Коменський, Дж. Локк; усебічне обґрунтування зв'язків знань різних наук подано в працях К. Ушинського. Психологічні засади процесу управління в системі шкільного навчання розкрито у дослідженнях Л. Виготського, В. Давидова, В. Зінченка та ін.

Із кола сучасних дослідників, які вивчають питання управління початковою освітою на різних її рівнях, можна відзначити наукові розвідки М. Арцишевської, К. Гуз, О. Кононко, О. Лобанчук, Л. Масол, О. Сухаревської, Т. Яновської та ін. Низка наукових робіт з педагогіки – Н. Васюкової, Т. Комарової, Ю. Рюміної, Г. Черданцевої – засвідчує наявність теоретичної основи для побудови системи управління освітнім процесом сучасної початкової школи.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану системи управління початкової освіти в Україні та тенденцій вдосконалення цього процесу як одного із головних напрямків управлінської стратегії, взаємодії керуючої та керованої підсистем на різних (стратегічному, тактичному й оперативному) рівнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Удосконалення змісту, ускладнення функцій і умов діяльності сучасного навчального закладу потребують значних змін в організаційному та технологічному аспектах управління освітою.

Базовими для визначення особливостей управління шкільною освітою в сучасних умовах є наукові положення теорії управління та теорії управління освітою, зокрема ті, що висвітлюють сутність ключових категорій «управління», «менеджмент», «освітній менеджмент» тощо та дають змогу визначити стратегію наукового пошуку.

Методологічні засади дослідження становили такі наукові підходи: конкретно-історичний (В. Пікельна), що дає змогу усвідомити залежність процесу управління початковою ланкою навчального закладу від реального впливу економічних, суспільних, соціально-педагогічних чинників; комплексний (Т. Шамова), пов'язаний із необхідністю використання сукупності методів дослідження суміжних наук, оскільки сам процес управління є багатаспектним; системний (Ю. Конаржевський, В. Лазарев, М. Поташник), який дозволяє представити систему управління цілісно в єдності її керівної та керованої підсистем; компетентнісний (Н. Бібік, С. Бондар, О. Пометун, та ін.), що підкреслює орієнтацію стратегії дошкільної освіти на освоєння дітьми різноманітних компетенцій, затверджених законодавчими документами, Базовим компонентом початкової освіти; потребу в професійно компетентних фахівцях; особистісно зорієнтований (Ш. Амонашвілі, Ю. Манилюк, А. Плігін), зумовлений соціально-психологічними та психолого-педагогічними аспектами управлінської діяльності в системах «керівник – підлеглий», «педагоги – діти».

Означені методологічні підходи є інструментом пізнання передусім сутності ключових понять дослідження: управління й менеджменту в контексті вивчення специфіки діяльності початкової ланки освіти – елементу системи шкільної освіти як системного утворення.

Зауважимо, що ці поняття вимагають системної оцінки, оскільки будь-який навчальний заклад є як цілісною динамічною соціально-педагогічною системою взаємопов'язаних компонентів, що становить особливу єдність із середовищем, так і частиною системи вищого рівня (В. Бондар, Г. Єльнікова, В. Пікельна, С. Хриков та ін.). Ці положення та визначені науковцями ознаки поняття «система» ми сприймаємо як методологічні, що дозволяють отримати доступ до суттєвих характеристик та зв'язків, які забезпечують функціонування й розвиток конкретної освітньої системи, якою є початкова школа.

Початкова освіта як соціально-педагогічна система має основні ознаки, які є характерними для будь-якої соціальної системи, а саме: цілеспрямованість (наявність мети, призначення); власна структура як сукупність взаємопов'язаних елементів – підсистем (управління, освітній процес, педагогічний колектив, дитячий колектив); цілісність, яка є інтегративним продуктом, результатом взаємодії елементів у системі й найважливішою її характеристикою; ієрархічність організаційної будови, зв'язків та відносин, що підвищує керованість навчального закладу та ефективність його управління. Особливості функціонування та розвитку початкової ланки освіти як системи зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Початкова освіта як система вступає у взаємини з навколишнім зовнішнім середовищем і тому є відкритою, націленою на взаємодію з різними державними структурами та соціальними інститутами. Так, на розвиток початкової освіти впливають такі чинники, як ставлення до неї держави й суспільства, державна політика в галузі освіти й відповідні нормативно-правові документи; соціально-економічний рівень суспільного розвитку й соціально-моральні цінності суспільства загалом та конкретних регіонів зокрема; статус закладу, який може передбачати певні особливості функціонування, пріоритетні напрями чи можливості розвитку. Відночас початкова ланка освіти є самодостатньою, внутрішньоцілісною соціально-педагогічною

системою, поліструктурною за своєю будовою та з наявними власними внутрішніми чинниками розвитку. Останніми є, зокрема, наявність власної стратегічної програми розвитку, включеність у загальні інформаційні мережі, характер взаємин у системі «керівник – колектив», рівень професійної компетентності працівників, матеріально-фінансова база тощо.

Отже, сутнісними ознаками початкової ланки освіти як соціально-педагогічної системи є її відкритість і водночас внутрішня зацикленість та самодостатність.

Слід зупинитися на характеристиці управління, яке є підсистемою загальної системи освіти і має всі притаманні їй ознаки й властивості: цілове призначення, яке полягає в забезпеченні цілісності і життєдіяльності; структурованість, яка становить сукупність загальних функцій управління; цілісність, зумовлена інтегрованим результатом взаємодії виконаних на певному рівні всіх функцій управління; ієрархічність організаційної структури процесу управління.

Проведено аналіз поняття «управління», який довів його остаточну невизначеність. Так, у класичній теорії управління воно визначено як «процес планування, організації, мотивації, контролю, необхідний для того, щоб сформулювати й досягти цілей організації». За філософським словником, визначення терміна «управління» полягає у визнанні його як «об'єктивного процесу впорядкування систем, суть якого полягає у забезпеченні їхньої цілісності, підтриманні заданого режиму діяльності й досягнення мети шляхом обміну інформацією між їхніми підсистемами (керуючою й керованою системами) по каналах прямого й зворотного зв'язку». Отже, незалежно від особливостей наукових підходів суть цього поняття стосується процесу й відносин учасників цього процесу.

На основі аналізу низки наукових праць ми можемо визначити, що багато дослідників (В. Афанасьєв, Г. Єльнікова, В. Сластьонін, Є. Хриков та ін.) визначення сутності управління пов'язують з поняттям «діяльність». Зокрема, Г. Єльнікова характеризує управління як особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління.

Разом з тим, на нашу думку, є також визначення управління за допомогою терміна «вплив», який указує на головне в управлінні – момент впливу на свідомість, поведінку й діяльність людей. Так, В. Шипунов, Е. Кішкель під управлінням розуміють цілеспрямований вплив на колективи людей для організації та координації діяльності в складних динамічних системах. О. Кузьмін зазначає, що управління – це цілеспрямована дія на об'єкт з метою змінити його стан або поведінку у зв'язку із зміною обставин.

Тому, спираючись на окреслені вище наукові позиції, можна визначити управління як процес, найважливішими сутнісними ознаками якого є його діяльнісний вплив на систему загалом або на її окремі ланки з метою забезпечення їх ефективного функціонування й розвитку.

У дослідженні порушеної проблеми важливим є аналіз поняття «управління освітою», зокрема, у контексті управління закладом освіти

Як свідчить аналіз наукових джерел, термін «управління освітою» має багато різних визначень, залежно від авторської компетентності й бачення його сутності та повноти зв'язків між головними елементами й зовнішнім середовищем.

Аналіз особливостей визначення цього поняття в працях багатьох дослідників за такими характеристиками, як: суть управління (управління – це...), мета (спрямованість) управління, засоби управління та його об'єкт – показує три основні підходи до розуміння поняття «управління освітою»: визначення управління як цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на керований об'єкт, що призводить до його зміни (Г. Єльнікова, В. Пікельна та ін.). Тобто управління розглядається з боку того, хто керує, без урахування зворотної дії тих, на кого здійснюється цілеспрямований вплив; розуміння управління як процесу взаємодії елементів, суб'єктів, у результаті якого відбувається їхня зміна (Т. Шамова, П. Третьяков та ін.).

У ході проведеного аналізу простежується висновок про те, що принциповою ознакою у визначенні сутності поняття «управління освітою» є його цілеспрямованість, і в цьому контексті важливим є розрізнення цілей управління та цілей навчального закладу. Інакше кажучи, як зазначає Є. Хриков, метою управління є створення необхідних умов для реалізації цілей навчального закладу.

Можна зробити висновок, що управління освітнім процесом як педагогічною системою забезпечує, з одного боку, збереження його цілісності та можливість сукупного впливу на компоненти структури, з іншого – ефективне функціонування, показником якого є досягнення цілей освітнього процесу.

Отже, на основі аналізу різних джерел, беручи за основу у визначенні поняття управління підхід «управління як взаємодія», у нашому дослідженні ми будемо послуговуватися таким визначенням: управління освітнім процесом дошкільного навчального закладу – це цілеспрямована взаємодія керуючої та керованої підсистем динамічної педагогічної системи, що характеризується націленістю на вирішення освітніх завдань, стійкою структурою й забезпечує її цілісність, ефективну реалізацію функцій та досягнення запланованого результату. Така позиція відображає системний підхід у дослідженні питання управління освітнім процесом початкової школи як системою, побудованою на засадах інтеграції. Тому очевидно є необхідність звернення до категорії «освітній процес».

Аналіз наукових джерел дозволяє виділити базові аспекти в трактуванні цього поняття. Слід відзначити, що існує взаємопов'язаність та взаємне проникнення, певною мірою тотожність понять «освітній процес» та «педагогічний процес». Звернемось ще до кількох визначень, які є суттєвими для уточнення змісту й сутності категорії «освітній процес»:

- 1) це процес, що реалізує цілі освіти й виховання в умовах педагогічних систем (Ю. Бабанський);
- 2) спеціально організована взаємодія педагогів і вихованців, спрямована на вирішення розвивальних і освітніх завдань (О. Міщенко, В. Сластьонін, Е. Шиянов);
- 3) цілеспрямована, змістовно насичена й організаційно оформлена взаємодія педагогічної діяльності дорослих і самозміни дитини в результаті активної життєдіяльності при провідній і спрямовуючій ролі вихователів (В. Лихачов).

Наведені вище визначення вказують на те, що вчені дотримуються єдності думок стосовно того, що

освітній процес – це цілеспрямований процес реалізації завдань виховання та розвитку особистості дитини. При цьому практично всі автори (Ю. Бабанський, О. Міщенко, В. Сластонін, Е. Шиянов та ін.) освітній процес розглядають як динамічну педагогічну систему, найважливішою характеристикою якої є її цілісність як внутрішня єдність усіх компонентів і яка будується й розвивається з урахуванням певних принципів, форм і методів.

Педагогічний процес з погляду сучасної науки розглядається як цілісне явище, якому властиві всі ознаки системи. У працях В. Афанасьєва, Н. Кузьміної, В. Лазарева, та ін. виділено низку ознак цілісного педагогічного процесу як системи:

1. Наявність мети (цілі), яка є детермінантою освітнього процесу як сукупність вимог суспільства, як соціальне замовлення. У змісті освіти мета педагогічно інтерпретується у зв'язку з урахуванням, наприклад, типу та особливостей функціонування закладу, віку вихованців, рівня їхнього особистісного розвитку та ін. Теоретично та практично мета є системоутворювальним чинником освітнього процесу. Щодо початкової школи, вона полягає в розвитку кожної дитини відповідно до її можливостей, найбільш повному розкритті її здібностей та задатків.

2. Цілісність, яка полягає в тому, що освітній процес як система володіє інтегративними якостями, тобто такими, якими не володіє жоден з окремо взятих компонентів. Цілісність як внутрішню єдність компонентів освітнього процесу вчені визначають його найважливішою системною характеристикою.

3. Структурованість, яка визначається впорядкованими взаємозв'язками та відношеннями між компонентами освітнього процесу, що забезпечують його внутрішню міцність і стійкість.

Підсумовуючи сказане, відзначимо, що освітній процес є динамічною педагогічною системою, яка характеризується наявністю цілей, цілісністю та стійкою структурою й полягає в спеціально організованій взаємодії педагогів і вихованців, спрямованій на вирішення розвивальних і освітніх завдань.

Основою теорії управління початковою ланкою освіти є загальна теорія управління та теорія шкільного управління.

Теорія управління системою шкільної освіти протягом останнього десятиліття динамічно розвивалась: розроблено теорію управління освітою, виділено функції управління, виявлено значущість цих функцій, розглянуто питання планування й організації діяльності керівника шкільного закладу, виявлено умови управління розвитком дошкільної освіти та якістю роботи школи у сучасних умовах (К. Бєлая, К. Крутій, Л. Пісоцька, Л. Поздняк, Л. Покроєва, Р. Чумічова, О. Янко та ін.). Аналіз психолого-педагогічних досліджень з цього питання дозволяє визначити сутність управлінської діяльності як у загальній системі шкільної освіти, так і в межах початкової.

Зазначимо, що протягом усіх періодів розвитку система управління шкільною освітою мала власну специфіку, пов'язану з притаманними лише початковій школі специфічними рисами в діяльності та управлінні. У сучасних умовах ця специфіка зумовлена передусім модернізаційними процесами, які відбуваються у початковій освіті, що передбачає зміну освітньої філософії загалом, зокрема, у змісті (Базовий компонент початкової освіти, нові й оновлені програми навчання, виховання та розвитку дітей і методичні орієнтири щодо їх реалізації), формах та методах розвитку, виховання й навчання

дітей (нові підходи до форм організації різних видів діяльності дітей, зокрема навчальної; інноваційні методики та технології проведення занять), критеріях оцінки якості освіти (нові форми контролю-аналітичної діяльності, запровадження моніторингу якості освіти). Специфічні риси управлінської системи шкільної освіти відзначені в працях К. Крутій, С. Нікітіної, С. Пехаревої, Л. Пісоцької, О. Янко та ін. Авторі відзначають, що зміна парадигми освіти, ускладнення умов діяльності сучасної школи спричинили значні зміни й організаційного аспекту управління – цілей, задач, функцій, принципів і підходів до управління, а також змін професійної управлінської культури.

Із метою ґрунтовнішого розгляду та розкриття особливостей управлінських аспектів з урахуванням інтересів і можливостей усіх учасників початкової освіти необхідно зупинитись на спорідненому в понятійно-термінологічному апараті нашого дослідження терміні – менеджмент.

Як зазначає А. Губа, узагальнюючи різні наукові підходи, у сучасних наукових дослідженнях під менеджментом розуміють: вид діяльності щодо керівництва людьми в найрізноманітніших організаціях; активне використання ціннісних соціокультурних чинників для підвищення ефективності економічної діяльності; інтегративну науку, специфічну галузь людського знання, завдяки якій здійснюється функція керівництва людьми; фах певної категорії людей, соціальної верстви тих, хто здійснює роботу з управління.

У контексті завдань нашого дослідження важливим є з'ясування співвідношення понять «менеджмент» й «управління» з погляду дослідників цього питання. Аналіз зарубіжної літератури з проблем управління доводить, що автори вкладають у терміни «менеджмент» та «управління» майже ідентичне смислове навантаження (М. Альберт, М. Мескон, Ф. Хедоурі та ін.).

Проте у працях більшості науковців знаходимо суттєві відмінності як у тлумаченні суті, так і в застосуванні цих понять. Так, на думку А. Губи, менеджмент відрізняється від управління тим, що передбачає свободу прийняття рішень керівників і підлеглих за умов невизначеності ситуації. А поняття «управління» з позиції вітчизняної науки сформувався в надрах адміністративної системи, ґрунтується на обмеженні такої свободи й визначеності основних подій і процесів через їх централізоване планування.

Заслугує на увагу аналіз відмінностей у тлумаченні сутності цих понять, який наводить І. Прокопенко, за такими критеріями: по-перше, у менеджменті як сучасній філософії управління пріоритетом є орієнтація на людину, її потреби, створення умов, що забезпечують мотивацію колективної та індивідуальної діяльності, розвиток окремої особистості; по-друге, специфікою менеджменту є децентралізація управління закладом, тобто делегування повноважень і відповідальності, що значно підвищує вимоги як до керівника закладу, так і до інших суб'єктів навчально-виховного процесу, насамперед педагогів, їхньої ініціативи, творчості, професіоналізму.

Відзначимо, що більшість науковців обстоюють думку, згідно з якою термін «управління» є більш широким та об'ємним, а менеджмент – це одна з форм управління.

Отже, проаналізувавши різні наукові підходи, ми схилиємось до розгляду менеджменту як теоретико-практичного складника управління освітою, що

полягає у використанні окремих його принципів в управлінській діяльності.

Виходячи із загальних підходів до розуміння нами поняття «менеджмент», конкретизуємо поняття освітнього менеджменту й зупинимось на пов'язаному з цим понятійному полі. Суттєвим є те, що термін «менеджмент» у психолого-педагогічній літературі вживається в різних словосполученнях, основними з яких є такі: «шкільний менеджмент» (М. Латипова, А. Немов, Т. Шамова), «менеджмент в освіті» (Н. Коломинський, В. Крижко, Є. Павлютенков), «освітній та навчальний менеджмент» (Д. Дзвінчук, В. Козаков), «педагогічний менеджмент» (В. Бондар, В. Маслов, В. Симонов, В. Шаркунова). Термін «педагогічний менеджмент» є найбільш уживаним у науковій літературі й виявляє свою сутність як теорія, методика й технологія ефективного управління педагогічними системами (В. Симонов). Він має певну специфіку й закономірності, зумовлені особливостями його предмета, продукту й результату праці менеджера освіти.

Висновки. Узагальнення результатів аналізу наукових розвідок та практичних аспектів сучасного освітнього простору дали змогу виокремити такі особливості управління шкільною освітою в сучасних умовах і, зокрема, її початковою ланкою: специфічність функціонування, яка не завжди дозволяє пряме перенесення загальних теоретичних позицій і технологій управління освітою з інших освітніх систем у практику початкової школи. Вони мають бути

наповнені змістом, адекватним сучасним особливостям функціонування й завданням початкової школи. Це актуалізує необхідність досліджень щодо впровадження основ менеджменту не лише в управлінську діяльність керівника навчального закладу, а більшою мірою – в освітній процес, у власне педагогічну діяльність суб'єктів освітнього процесу.

У сучасних умовах ця специфіка спричинена і модернізаційними процесами, що відбуваються в освіті та передбачають зміну освітньої філософії загалом, зокрема, у змісті, формах і методах розвитку, виховання та навчання дітей, критеріях оцінки якості освіти (нові форми контрольно-аналітичної діяльності, запровадження моніторингу якості освіти).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Афанасьев В.Г. Общество: системность, познание и управление / В.Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1981. – 432 с.
2. Бондар О. С. Організаційно-педагогічні засади експертного оцінювання навчально-виховної діяльності загальноосвітніх шкіл: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.06 «Теорія та методика управління освітою» / О. С. Бондар. – К., 2008. – 22 с.
3. Губа А.В. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти: дис. ... док. пед. наук: спец. 13.00.04 / А.В. Губа. – Луганськ, 2010. – 386 с.
4. Єльнікова Г.В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти: дис. ... док. пед. наук: спец. 13.00.01 / Г.В. Єльнікова. – К., 2005. – 453 с.
5. Пікельна В.С. Управління школою: у 2-х ч. Ч. I. / В.С. Пікельна. – Х.: Основа, 2004. – 112 с.